

Trots op de Wallen?

Over nationalisme, neoliberalisme en stedelijke politiek

Laurens Buijs – Universiteit van Amsterdam
28 februari 2010

Hoewel het tolerante imago van Nederland in het algemeen en Amsterdam in het bijzonder in het buitenland nogal eens mythische proporties aanneemt, is het wel degelijk zo dat Nederlanders zichzelf ook actief als ‘tolerant’ zien. Dat blijkt uit Europees bevolkingsonderzoek: nergens anders dan in Nederland zeggen mensen zoveel waarde te hechten aan zaken als godsdienst- en gewetensvrijheid, het homohuwelijk en wettelijke bescherming tegen discriminatie.

Het is echter een sociologische discussie wat deze resultaten daadwerkelijk aantonen. Het is zeker waar dat homo’s en vrouwen in Nederland minder weerstand ervaren dan in bijvoorbeeld Polen. De tolerantie is bovendien zichtbaar in juridische termen. In de jaren ’90 werd er in rap tempo allerlei vrijzinnige wetgeving door de Tweede Kamer gejaagd. Nederland verbaasde de rest van de wereld met progressief beleid op het gebied van bijvoorbeeld abortus, euthanasie, het homohuwelijk en prostitutie.

Maar los van aantoonbare zaken is de Nederlandse tolerantie vooral ook onderdeel van het nationale zelfbewustzijn. Het is een middel waarmee ‘wij’ Nederlanders onszelf willen onderscheiden van ‘anderen’. Veel Nederlanders vinden het leuk om met hun vrijzinnigheid te pronken: tolerantie wordt met trots aangewezen als een grondbeginsel van onze cultuur. Ook door mensen die weinig hebben met de feministische beweging, en door mensen die liever hadden gezien dat hun zoon hetero was. Los van feitelijke gedragingen en meetbare culturele houdingen is de Nederlandse tolerantie dus vooral een manier van identificatie.

Dat is ook het geval bij prostitutie. De legalisering van de prostitutie in 2000 wordt over het algemeen als een goede zaak beschouwd, en menig Amsterdammer ziet de florerende, open seksindustrie op de Wallen als een symbool voor de tolerante cultuur van de stad. Het wordt actief aangeboord als een bron van nationale en lokale trots.

De laatste jaren zijn er in Nederland echter ook steeds meer kritische geluiden te horen over de prostitutie. De beruchte Sneeppzaak heeft hier een belangrijke rol in gespeeld. Een netwerk van Turks-Duitse criminelen, bekend als de Dürdangroep, heeft onder andere op de Amsterdamse Wallen tientallen vrouwen uitgebuit, bedreigd en mishandeld. De schokkende praktijken van Saban en Hasan B. zijn breed uitgemeten in de pers, wat leidde tot algemene verontwaardiging over het feit dat zoiets heeft kunnen gebeuren in de vergunde raamsector.

De Amsterdamse Partij van de Arbeid heeft als reactie hierop voor een radicale aanpak van het Wallengebied gekozen. Onder leiding van Lodewijk Asscher werd het 'Coalitieplan 1012' gepresenteerd, met als belangrijkste doelstelling om het grootste deel van de ramen definitief te sluiten. Volgens de PvdA is dit de enige manier om de sekswerkers te "beschermen" en de stad weer een schoon geweten te geven, want de prostitutiebranche op de Wallen zou onlosmakelijk verbonden zijn met uitbuiting, mensenhandel en allerlei andere malafide praktijken.

De bereidheid van de PvdA om ook heilige huisjes ter discussie te stellen die raken aan de trots van menig Amsterdammer, is op zichzelf toe te juichen. Trots kan namelijk blind maken, en het is goed om ook kritisch te blijven kijken naar de vrijzinnige verworvenheden van de stad.

In werkelijkheid blijkt echter weinig betrokkenheid van de PvdA bij de vrouwen zelf. Al een jaar geleden concludeerde ik in een onderzoek met mijn studenten dat woningbouwcorporaties en andere bedrijven nauw betrokken waren bij de gemeentepannen, maar de prostituees en hun belangenorganisaties niet. Het College impliceert onterecht dat haar plannen het product zijn van gesprekken met alle betrokkenen.

De gemeente lijkt intussen in een tunnelvisie verstrikt te zijn geraakt die nauwelijks meer ruimte laat voor de positieve kanten van raamprostitutie. Men laat zich leiden door verhalen en rapporten die een somber beeld schetsen van de branche. Zo publiceerde de KLPD in 2008 het rapport Schone Schijn, waarin uitgebreid verslag wordt gedaan van de misdaden van de eerder genoemde Dürdangroep. Wellicht nog van slag door de gruwelijkheden die dit criminele netwerk aanrichtte, stelt de KLPD dat het percentage onvrijwillig werkende vrouwen tussen de 50 en 90% is.

Deze getallen berusten echter op een tamelijk willekeurige schatting door prostitutiecontroleurs. Onvrijwilligheid is lastig door derden te constateren en is bovendien op veel verschillende manieren te definiëren. De cijfers worden door velen dan ook in twijfel getrokken, niet in het laatst door de belangenorganisaties van de prostituees zelf.

Het WODC van het Ministerie van Justitie deed in 2007 onderzoek onder prostituees. Acht procent van hen meldt onder enige dwang in de prostitutie te zijn begonnen. Een onderzoek onder prostituees levert niet noodzakelijk een volledig betrouwbaar beeld op, maar voor de doemscenario's zoals geschetst in Schone Schijn is nauwelijks empirisch bewijs te vinden.

Inmiddels wordt de politieke discussie over de prostitutie in Amsterdam wel gedomineerd door allerlei spookverhalen. Ongefundeerde en onrealistisch sombere uitspraken als dat het aantal onvrijwillige sekswerkers in de hoofdstad "in de duizenden" loopt en dat een nette vergunde raamsector een "illusie" is voeren de boventoon.

Het Amsterdamse College van B&W onderneemt geen enkele actie om dit soort spookverhalen uit de wereld te helpen. Integendeel, zij gooit olie op het vuur door de gehele Amsterdamse prostitutiesector in beleidsstukken en de media weg te zetten als 'criminogeen', waardoor de gruwelijkheden van het criminele Turkse netwerk onterecht afstralen op de vele Wallenondernemers die zich wel aan alle regels houden. Het werk van de prostituees wordt keer op keer bestempeld als 'economisch laagwaardig', en regelmatig zeggen politici dat de stad beter af is als de vrouwen achter de ramen zijn vervangen voor luxe sushirestaurants en hippe modeateliers. Uit de taal waarmee de gemeente Amsterdam en wethouder Lodewijk Asscher spreken over de Wallen blijkt weinig betrokkenheid bij de vrouwen zelf, en verraadt dat de Amsterdamse politiek een neoliberal toekomstbeeld heeft van de stad waar vooral de hogere inkomens en het exclusieve toerisme van profiteert.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat een onderzoek van de nieuwe lokale partij Amsterdam Sociaal onder 94 prostituees op de Wallen aantoonde dat zij zich nauwelijks vertegenwoordigd voelen door de politiek. Een overgrote meerderheid van de vrouwen ziet geen enkel heil in de PvdA-plannen. Ze maken zich zorgen over hun toekomst en vrezen dat de plannen juist zorgen voor een toename in illegale prostitutie en vrouwenhandel.

Voor het eerst werd de vrouwen zelf om hun mening gevraagd. Hopelijk leidt hun stem tot een zuiverder politiek debat. Het is begrijpelijk dat mensen met een feministisch hart ambivalente gevoelens hebben als zij door het rodelichtgebied van de hoofdstad lopen. Maar de gemeente doet er verstandig aan zich nog eens serieus af te vragen of zij wel de juiste koers vaart. Want zolang onze wereld gekenmerkt wordt door structurele ongelijkheid zal prostitutie een gegeven zijn, en dan biedt de transparante en gereguleerde raamsector unieke mogelijkheden voor toezicht en handhaving.

Want wat gebeurt er met de vrouwen als de ramen sluiten? Hoe gaat de gemeente voorkomen dat zij in de illegaliteit terecht komen, buiten het beschermde Wallengebied vol politiecontrole? Wie let er op hen als ze ver weg zijn van welzijnsinstellingen die gratis soa-controles en uitstapprogramma's faciliteren?

Ook de Amsterdamse politiek zou weer trots mogen zijn op de Wallen.